

A STRATÉGIAI LÉGI TÁMADÁS, AZAZ A LÉGIERŐ ALKALMAZÁSA STRATÉGIAI PERSPEKTÍVÁBAN

„A légierő a belső lényegéből fakadóan stratégiai erő...elsősorban támadó jellegű”
(Phillip Meilinger: The ten propositions regarding the Air Power)

A XX. század közepe, második fele, a légierők, s alkalmazásuk (alkalmazhatóságuk) nagyarányú felértékelődését hozta. Ezt egyrészt a technikai-technológiai fejlődés, — s az, hogy a fegyverrendszer fejlesztésekre szinte mindig elegendő forrást biztosítottak a kormányok – másrészt a minél kisebb élőerő veszteség igénye okozta. A légierők alkalmazási kérdéseit folyamatosan vizsgálták, alapelveit a gyakorlati tapasztalatok alapján módosították. Előadásunkban (cikkünkben) a NATO-ban napjainkban hatályos légierő szerepkörök közül a stratégiai légi támadás egyes kérdéseit kívánjuk ismertetni, röviden elemezni.

A NATO-ban általánosan elfogadott doktrínális felfogás szerint a légierő a következő négy szerepkörben alkalmazható: a légtér ellenőrzése, az erő alkalmazása, az erőkiejtés fokozása, valamint az erő támogatása és fenntartása. A *légtér ellenőrzése* rendszerint a légierő elsődleges szerepköre, önmaga és a többi haderőnem számára teremt lehetőséget a sikeresebb harctevékenységek folytatására *a légtérnek, mint harci környezetnek az ellenőrzésével*. A légtérellenőrzés így elsősorban eszköz, csak másodsorban cél, amelyet a légierő légi szembenállási műveletekkel valósíthat meg. *Az erő alkalmazása* szerepkörben a légierő, a légtérellenőrzés megkövetelt szintjének elérése és fenntartása mellett, kifejti a harci képességeit a háború egyes rész céljainak elérését biztosító stratégiai légi műveletekben, valamint a felszíni erők harcának támogatása érdekében. *Az erőkiejtés fokozása* szerepkör a hadszíntéren műveleteket folytató csapatok erőfeszítései hatékonyságának a javítását, a feladataik végrehajtási feltételeinek az optimálisabbá tételét szolgálják. E szerepkör keretében a légierő harcbiztosító légi műveleteket hajt végre. *Az erő támogatása, fenntartása* az eddigiektől eltérő feladatrendszert jelent, amelyek végrehajtásával biztosítják a légierő működtetéséhez, sikeres harci alkalmazásához szükséges személyi és tárgyi feltételeket.

E rövid cikkünkben mi az erő alkalmazása szerepkörhöz tartozó stratégiai légi támadás hadműveleti alkalmazási forma néhány lényeges kérdésével kívánunk foglalkozni.

A STRATÉGIAI LÉGI TÁMADÁS FOGALMA, HELYE, SZEREPE A LÉGI MŰVELETEK STRUKTÚRÁJÁBAN

A légierő hadműveleti struktúrájáról vallott NATO-beli nézetek szintézisének sarokkönek tekinthetjük, hogy a fegyveres küzdelmet összhaderőnemi nézőpontból szemlélik, továbbá a sikert, a háborús győzelmet csak mindhárom haderőnem együttes erőfeszítésével tartják elérhetőnek¹. Azonban annak ellenére, hogy a fegyveres küzdelmet egységes egésznek tekintik, az elemzés, a tervezés és a felkészítés elősegítése céljából — lefolyásuk szintere (dimenziója) és jellege szerint — szétválasztják a haditevékenységeket. A politikai célok elérését biztosító légi műveletek felosztása, tipizálása rendkívül differenciált a szövetséges és a vezető tagállamok nemzeti légi doktrínáiban, azonban a leglényegesebb hadműveleti alkalmazási formákban elvi azonosság tapasztalható.

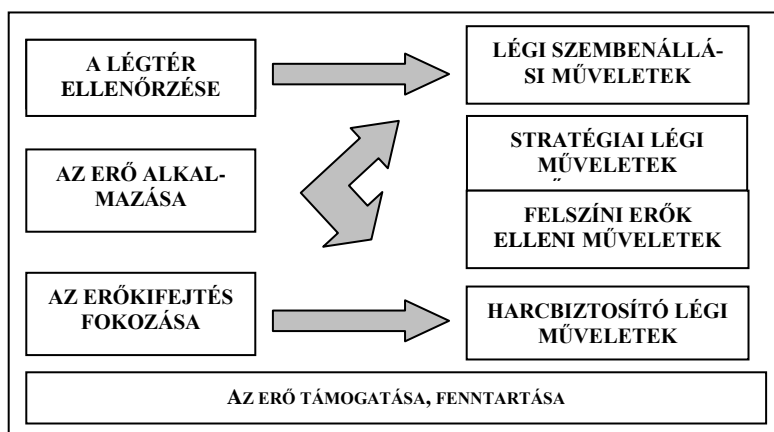
Ennek megfelelően a légtérben és a légtérből folytatott harctevékenységeket, mint a háború légi komponensét — amit alapvetően a légierő katonai szervezete valósít meg — az alábbiak szerint csoportosítják²:

- az ellenség hadipotenciáljának aláásása érdekében *végrehajtott stratégiai légi támadásokra*, aminek fő célja a szemben álló fél megfosztása a háború megkezdéséhez, vagy folytatásához szükséges képességektől;
- az ellenséges légierő ellen irányuló *légi szembenállási tevékenységekre*, amelyek fő célja — a légtér feletti ellenőrzés kívánt fokának megvalósításával — kedvező feltételek teremtése a légierő és más haderőnemek számára a további hadműveletek végrehajtásához;
- *a felszíni erők elleni műveletekre*, amelyek biztosítják, hogy az ellenség tengeri és/vagy szárazföldi erői ne tudják a meghatározott földrajzi térséget elfoglalni, vagy megtartani;
- *egyéb légi tevékenységekre*, mint pl. légi szállítás, felderítés-megfigyelés, kutató-mentő műveletek, légi utántöltő tevékenységek, különböző légi biztosítási küldetések stb.

Tendenciának tekinthetjük, hogy a hadműveleti formákat megkísérlik tovább differenciálni, amelynek célja a XXI. század feltehetően más típusú konfliktusainak való megfeleltetés, valamint a legújabb technológiák alkalmazásával a műveletek kiterjesztése az űrbe és az “infotérbe”.

¹ Fontos még kiemelni, hogy a győzelem másik fő feltételének tekintik, az összhaderőnemiség mellett, az erőfeszítések multinacionális jellegét is.

² A „friss” doktrínák differenciálása ellenére az alapvető légi műveletek struktúrája nem változott, csak az alkalmazási lehetőségek palettája szélesedett az információs, vezetési és űrműveletek létrejöttével.

1. ábra. A légierő szerepkörei

Megfigyelhető, hogy a klasszikus hadművelleti alkalmazási formák is folyamatos fejlődésen mennek keresztül, a doktrínáirók megpróbálják úgy továbbfejleszteni azok belső tartalmát, hogy megfeleljenek a mindenkori hadművelleti környezet által megkövetelt viszonyoknak. Ez a fejlődési folyamat különösen jól tetten érhető a stratégiai légi támadás- és a felszíni erők elleni légi műveletek elemzése során.

A stratégiai légi támadás, mint hadászati művelet, a háború megkezdéséhez, vagy folytatásához szükséges ellenséges hadipotenciál³ pusztítására, csökkentésére irányul. A stratégiai légi támadás az alkalmazásra kerülő pusztító eszközök jellegétől függően lehet hagyományos és/vagy nukleáris jellegű. NATO-elvek szerint végrehajtható földi, légi indítású, vagy tengeri bázisú manőverező robotrepülőgépekkel, ballisztikus rakétákkal és pilóta által vezetett gépekkel, vagy a fentiek kombinációjával egyaránt.

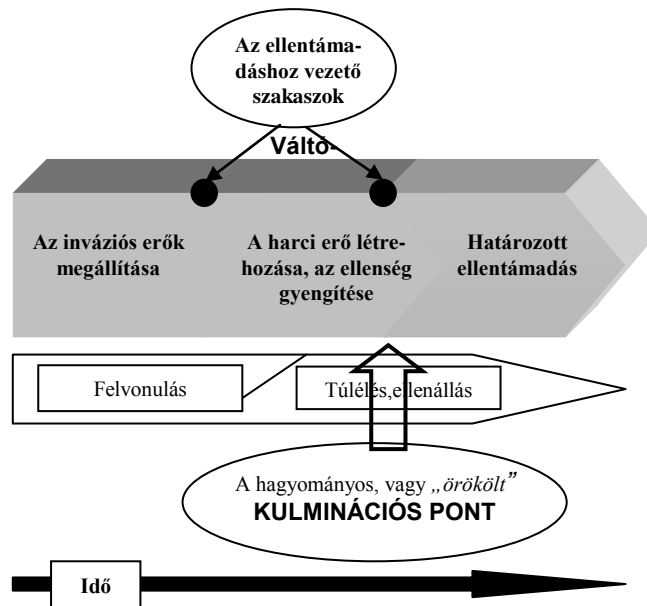
A STRATÉGIAI LÉGI TÁMADÁS ÉS A HÁBORÚRÓL VALLOTT NÉZETEK

A stratégiai légítámadásnak illeszkednie szükséges a teljes háború megvívására, vagy a válságkezelés katonai feladatainak végrehajtására kidolgozott stratégiához, a leg-

³ “A békeidőben meglévő, háborúban realizálható szellemi-erkölcsi és anyagi-fizikai tényezők összessége, amelyek lehetővé teszik az állam v. koalíció számára a háború eredményes megvívását, a háború céljainak az elérését. A hadipotenciál katonai, gazdasági-hadigazdasági, tudományos-műszaki, erkölcsi-politikai és egyéb részpotenciálokból tevődik össze, ismereti-tudati elemeket, szellemi és anyagi forrásokat, eszközöket, tartalékokat, lehetőségeket foglal magában, amelyek az állam (koalíció), a társadalom, a fegyveres erők rendelkezésében vannak, de háborúban elsősorban a fegyveres küzdelem szolgálatba állíthatók.” HADTUDOMÁNYI LEXIKON A-L, főszerk.: Szabó József, Bp., 1995, 456. old.,

főbb elgondoláshoz. A szövetség hivatalos, doktrínákban deklarált, háborúfelfogása alapvetően megegyezik a klasszikus clausewitzi értelmezéssel. Azonban a fegyveres küzdelem belső tartalmát, lehetséges lefolytatásának menetét mindenkor az időszak követelményeinek és a haditechnika lehetőségeinek megfelelően alakítják.

A legaktuálisabb kutatási eredményeket — amelyekben már felhasználták az Öböl-háború és a délszláv válság tapasztalatait is — már publikálták szakmai folyóiratokban és az ún. „drafra” bocsátott doktrínatervezetekben is. A háború lehetséges lefolytatásának menetében, valamint a légierő által betöltött szerepben egyfajta paradigmaváltás zajlott le, szakítottak az ún. „hagyományos”, vagy másképpen „szárazföldi” szemléletű felfogással.

2. ábra. A fegyveres konfliktus „hagyományos”, szárazföldi felfogása (forrás: AFDD 2-1. Air Warfare, USAF)

A hagyományos (szárazföldi⁴) szemléletű háború-koncepció szerint a konfliktus időbeli lefolyása szétválasztható három, tartalmában és céljaiban eltérő, egymástól jól elkülöníthető szakaszra. Az első időszakban a fő feladat a támadó ellenség feltartóztatása, tényérésének a megakadályozása, a saját veszteségek minimalizálása, a háborús potenciál megőrzése. A második szakasz lényegi tartalma annak az erőnek a létrehozása, amely képes lesz a harmadik szakaszban tervezett ellentámadással az eredeti helyzet visszaállítására (védelmi háború esetén).

⁴ A „szárazföldi” jelzőt az amerikai szakirodalom használja az általuk hagyományos, elavultnak nevezett háborúfelfogásra.

A második időszakban folytatódik az ellenség gyengítése, és amikor az ellenség támadása végleg kifulladás, akkor a saját erők kezébe kerül a stratégiai kezdeményezés és megindulhat az ellentámadás. Ezt a fő váltópontot a NATO-irodalmakban „kulminációs pont”-ként aposztrofálják. Tehát leegyszerűsítve a szakaszolást, a kezdeti időszakban a „túlélés”, majd a szükséges fegyveres erő létrehozása, felkészítése, felvonulása és alkalmazása a jellemző.

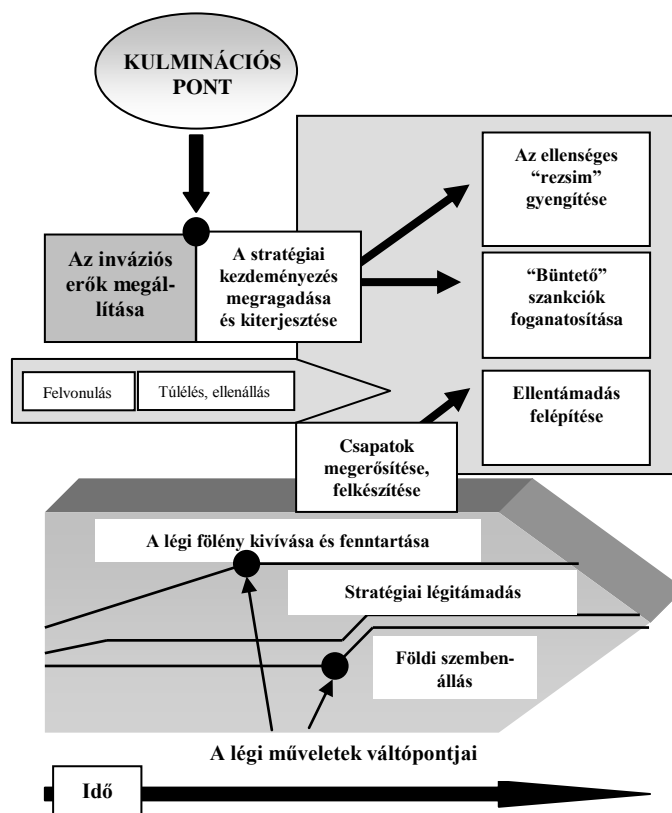
A légierő harci alkalmazása is ezen időszakok céljainak a sikerét szolgálja. Az első szakaszban a légierő elsősorban légvédelmi (védelmi légi szembenállás) műveleteket hajt végre, megőrzi (visszanyeri) a légi uralmat (főlényt) és kedvező feltételeket teremt a felszíni erők számára, hogy azok végre tudják hajtani a mozgósítást, a feltöltéseket, valamint a hadművelleti szétbontakozást. Természetesen ebben az időszakban nemcsak légvédelmi jellegű tevékenységek folynak, azonban a légierő harci repülései és a felszíni erők légi hadviselési potenciálja a légtérelőőrzés megkívánt fokának az elérését célozzák. A második szakasz jellegzetessége, hogy döntően a felszíni erők támogatására irányul, főleg harctevékenységi körzetek elszigetelése, közvetlen légi támogatás, légi szállítások és egyéb légi biztosítási feladatok kerülnek végrehajtásra.

A stratégiai kezdeményezés megragadása után (elérve a kulminációs pontot) a légierő tevékenysége elsősorban a politikai célok elérését biztosító stratégiai légitámadásokból, valamint a felszíni erők térnyerését elősegítő műveletekből tevődik össze.

Az ún. modern szemléletű háború-koncepció megalkotását az ez a szükségesség, hogy megváltoztak a lehetséges konfliktusok jellemzői. Két ország (koalíció) közötti klasszikus fegyveres konfrontáció bekövetkezésének az esélye lecsökkent. A valószínűsíthető konfliktusra rányomja a bélyegét a globalizáció folyamata, az érdekeltek széles köre, a nemzetközi szervezetek aktív szerepvállalása, valamint a korszerű haditechnika lehetőségeivel precíziós pusztítóeszközök alkalmazása.

A fegyveres konfliktus nem osztható fel szakaszokra olyan egyszerűen, fő különbséggként jelentkezik, hogy a kulminációs pont és az erők megerősítése között nincs olyan szoros kapcsolat, a stratégiai kezdeményezés megragadható már az ellentámadás megkezdése előtt. Ezt a lehetőséget a szövetségesek olyan erők és technológia fenntartásával kívánják biztosítani, amelyek lehetővé teszik a hatékony beavatkozást a NATO teljes érdekeltségi területén.

A szövetségben nem titkolják, hogy ez jelenleg csak az Egyesült Államok légi és űrhadviselési erői alkalmazásával biztosított. Fontosnak tartják a koncepcióalkotók azt is, hogy ez a háborúelmélet modellt jelenthet bizonyos válságkezelési szituációkban is. A katonai műveletekkel párhuzamosan a politikai, nemzetközi jogi, diplomáciai lépéseket is a háború szerves részének tekintik.

3. ábra. A fegyveres konfliktus „modern” értelmezése
(forrás: AFDD 2-1. Air Warfare, USAF)

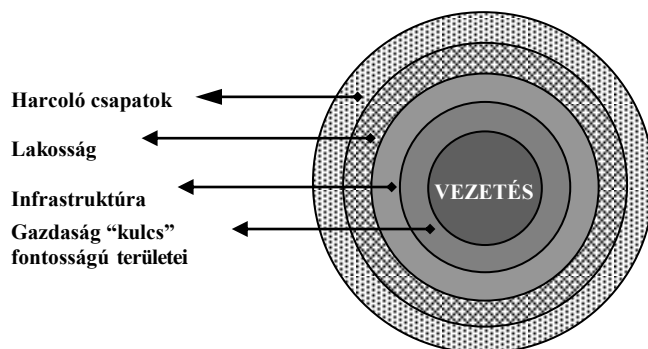
A modernebb felfogáshoz tartozik az ún. „parallel war”⁵ (párhuzamos háború) elmélete is, amelyben John Warden⁶ a légi támadások időzítését, a légi csapások struktúráját az ún. „hiperwar”, vagy „parallel war” elve alapján gondolta felépíteni. Az elmélet az amerikai légierő várható mennyiségi és minőségi dominanciáján alapszik, amely szerint az ellenséget lehetőleg a háború mindhárom szintjén⁷, a csúcstechnológiájú fegyverzettel végrehajtott légi csapásokkal kell úgy „elárasztani”, hogy ne legyen képes hatékony válaszlépésre.

⁵ Esetenként „parallel attack”-ként szerepel a különböző irodalmakban.

⁶ WARDEN, John III. Az USAF nyugállományú ezredese, egykori elnöki tanácsadó, stratégiai tervező, vadászpilóta és repülőparancsnok. A modern légierő-elmélet egyik meghatározó alakja, az Irak elleni szövetséges erők légi hadjáratának fő tervezője. Nézetét az „Air campaign” című főművében fejtette ki. Vendégprofesszorként rendszeresen tanít polgári és katonai egyetemeken. Nyugdíjazása után megalakította a Venturist nevű cégét, amellyel kiemelkedő sikereket ért el a stratégia tanácsadás, a team-építés, és a multimédia területén.

⁷ Harcászati, hadműveleti és stratégiai szint.

A parallelháború ideája John Warden célpont-kiválasztási metodikájából fejlődött ki, amelyet az Öböl-háború idején Irak ellen a gyakorlatban is alkalmaztak a Dessert Shield és a Dessert Storm hadműveletekben. Minden hadászati támadás tervezésének az alapját képezi, hogy a politikai célokat milyen transzformáción keresztül kívánják megvalósítani, vagyis mi módon akarják a stratégiai bénítást (strategical paralysis) elérni. A konkrét elemzéshez még feltétlen tisztázni kell a szorosan ide tartozó ún. „stratégiai súlypontok”⁸ kategóriájának a lényegét is. A stratégiai súlypont alatt a társadalom, vagy bizonyos alrendszereinek, azokat a jól megragadható centrumait értik, melyek kikapcsolása esetén az adott rendszer működésében olyan zavarok keletkeznek, amelyek lehetetlenné teszik a további alaprendeltetészerű működést.

4. ábra. Warden „ötgyűrűs” célpont-tervezési modellje
(forrás: AFDD 2-1. Air Warfare, USAF)

Warden híressé vált „ötgyűrűs”-módszere a társadalmat öt alrendszerre osztotta fel. Az egyes alrendszerek stratégiai súlypontjait a stratégiai tervezés folyamán határozzák meg, légi erővel való pusztításukat stratégiai légi támadások keretében hajtják végre. Az öt alrendszer: az ország vezetése, a gazdaság „kulcsfontosságú” ágai, területei, az infrastruktúra, a lakosság, és a fegyveres erők (harcoló, vagy harchoz felkészülő csapatok).

A modell megalkotását a katonai szférában is egyre jelentősebb szerepet játszó költség és hatékonyság-elemzés valamint a műveletek kockázatának az összevetése indukálta, mert követelményként jelentkezik a politikai döntéshozói szintről, hogy a katonai műveleteket a lehető legkisebb ráfordítással érhék el a civil lakosság minimális szenvedései mellett. A „gyűrű a gyűrűben” ábrázolás jól szemlélteti, hogy a rendszerként felfogott ellenség-értelmezés esetén, a belső gyűrűk pusztítása (semlegesíté-

⁸ „CENTERS OF GRAVITY”. Ez a fogalom többféle néven jelentkezik a klasszikusok munkásságában: Douhet „vitális központnak”, LeMay „vitális célpontnak”, Jomini „döntő stratégiai pontnak”, Liddel Hart „stratégiai Achilles-saroknak”, Mitchell pedig „idegi célpontnak” hívta.

se) a külsőbb gyűrűk működési zavarait is eredményezi. Így ha a legbelső gyűrűben ábrázolt politikai vezetés a fő célpont, akkor annak sikeres támadása esetén a teljes rendszer, az „összes gyűrű” működésképtelenné válhat.

Lényeges része a koncepciónak a saját erők bevetési kockázatának a vizsgálata is, amely szerint is indokolt a belsőbb gyűrűk támadása, hiszen a külső gyűrűben ábrázolt fegyveres erők közvetlen pusztítása a nagy erőforrás- és időigényen kívül, rendkívül nagy rizikóval jár. Erősíti ezt a hatást, hogy a nyugati társadalmak egyre nehezebben tolerálják az emberi veszteséget. Különösen igaz lehet ez a szövetséges műveletekben, amelyek sokszor csak áttételesen szolgálják a nemzeti érdekeket. A célpont kiválasztási folyamatban, a politikai és a legfelsőbb katonai irányelveknek megfelelően az egyes alrendszerek stratégiai súlypontjait kell meghatározni és összevetni a katonatechnikai szempontokkal.

A műveleti formák fejlesztése szakadatlanul folyik, az ötgyűrűs-modellt az Öböl-háború után a doktrínafejlesztők felülvizsgálták, és megalkották az ún. „hatgyűrűs” célpont-kiválasztási modellt, amelyben kissé másképpen tagolták alrendszerekre a társadalmat, valamint pluszként értelmezték az esetleges koalíció, vagy nemzetközi kapcsolatok befolyásoló hatását a konfliktusra.

A légi erő szerepköreit, alkalmazási alapelveit a továbbiakban is feltétlenül vizsgálni és a feladatoknak megfelelően módosítani kell. Napjaink háborúi, „béketeremtő műveletei” egyaránt erre ösztönöznek. Az, hogy a légi erőt semmilyen katonai műveletben sem lehet nélkülözni, egyértelmű, azonban az is, hogy a teljes feladatrendszer megoldására egyedül nem képes. Ez nem azt jelenti, hogy az alkalmazás elméletében, avagy a gyakorlatában kell a hibát keresni, pusztán azt, hogy képességeinek, lehetőségeinek megfelelő feladatot kell rábízni. Ez viszont általában nem a katonai vezetések kompetenciája, hanem a politikai döntéshozók felelőssége.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] AIR FORCE BASIC DOCTRINE, Air Force Doctrine Document 1. Alabama, Headquarters Air Force Doctrine Center, Maxwell AFB, 1997,
- [2] AIR WARFARE, Air Force Doctrine Document 2-1. (first draft), Alabama, Headquarters Air Force Doctrine Center, Maxwell AFB, 1998,
- [3] HADTUDOMÁNYI LEXIKON, Magyar Honvédség és Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995, főszerk.: SZABÓ József, ISBN 963 04 5226x
- [4] STRATEGIC ATTACK, Air Force Doctrine Document 2-1.2., Alabama, Headquarters Air Force Doctrine Center, Maxwell AFB, 1998,
- [5] MELINGER, Phillip S.: The ten propositions regarding of the Air Power, In.: Air Power Journal 1996, Spring
- [6] SZAFRANSKI, Richard : Parallel War and Hyperwar: Is Every Want a Weakness? In.: Battlefield of future, Air University,
- [7] WARDEN, John: Enemy as a system, In: Air Power Journal, 1995 Spring, <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apjindex.html>,